

Bianca

Bellová

host

Neviditelný

muž

Rukopis knihy vznikl s finanční podporou
Ministerstva kultury ČR a s podporou
Českého literárního centra v rámci
rezidenčního pobytu v roce 2023.

© Bianca Bellová, 2024

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2024
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-2349-8 (PDF)

ISBN 978-80-275-2350-4 (ePUB)

ISBN 978-80-275-2351-1 (MobiPocket)

Věnováno ženám, které tkají pojivo světa

Jeden král měl velké tajemství.

Král Midas se rád procházel po lukách a naslouchal, jak Pan, bůh pastvin a ochránce stád, hraje na syrx, rákosovou píšťalu. Pan viděl, jak se Midasovi jeho písničky líbí, a začal si myslet, že hraje lépe než Apollon. Vyzval tedy božstvo pohoří Tmólos, aby rozsoudilo, kdo z nich hraje lépe. První zahrál Pan divokou barbarskou písničku. Pak Apollon uchopil nádhernou lyru a k nebi se nesly sladké tóny. Tmólos dojat vybídl Pana, aby před Apollonovou lyrou sklonil svůj syrx. Midas s nevolí vyslechl rozsudek. A protože si myslel, že všemu rozumí, vyhrkl: „To není možné. Panova písnička je stokrát hezčí. Nemáš uši?“ Rozezlený Apollon k němu přistoupil a udělal z jeho uší oslí. „Teď máš uši, jaké ti patří,“ řekl bůh a zmizel. Midas zalitoval, že se do sporu pletl. Doma si ovázal kolem hlavy turban, aby jeho tajemství nikdo nepřišel na kloub. Po čase mu ale narostly vlasy tak, že musel povolat holiče. Zapřísahal ho, že o jeho tajemství nesmí před nikým ani muknout, jinak zaplatí životem. Holiče tajemství neskutečně tížilo. Nemohl jíst ani spát a chodil jako mátoha. Nakonec vykopal za městem jámu, zašeptal do ní své tajemství a zahrnul ji hlínou. Na tom místě pak vyrostlo rákosí, které vždy za větru šeptalo: „Král Midas má oslí uši.“ Tak se královo tajemství dozvěděl kdekdo. Lidé se spokojeně usmívali a říkali si, jaká je škoda, že takovým darem bohové nepočastují všechny hlupáky.

I

Nikdy se nehrabej v rodinné minulosti, nevíš, co za bubáky z ní na tebe vykoukne.

Ne, takhle jsem začít nechtěla. Znovu.

Dali mi jméno Emilia, ale říkají mi Ema, Emi nebo jen Ma. Tak mi vlastně říkala jen máma.

Můj manžel Marco přišel před pár týdnů s tím, že jeho kolegyně po pěti letech manželství odešla od svého muže. Vrtěl nad tím hlavou, připadalo mu to hloupé. Řekla jsem mu, ať se tím netrápí. O několik dní později mi oznámil, že ode mne odchází, k té kolegyni. Neřekla jsem nic, nevěděla jsem co.

Ne, tohle taky není dobrý začátek. Znovu.

Na balkoně ve třetím patře na Pantagruelově třídě někdo pořádně zalil kytky, voda teče na lidi na ulici. Oni pak beze slova zvedají pohledy, jdou do práce jako já, jsou rozladění, mají teď potřísněné baloňáky a kostýmky, ale nemohou ztrácet čas, aby se zastavili a pohrozili směrem vzhůru pěstí. Jdu pomalu, mám prázdnou hlavu a chuť

na kafe. Mám zvláštní pocit, jako bych v zátýlku cítila cizí pohled: neotočím se, ale zkontroluju ulici v odrazu výlohy obchodu s instalatérskými potřebami. Ve výkladní skříni je portrét prezidenta republiky a státní vlajka. A opravdu, v odrazu vidím, jak za mnou jdou čtyři muži a nesou velký tmavě zelený plyšový gauč, našlapují tiše a nemluví. Přitisknu se ke zdi a oni mi s díky pokynou a pokračují po chodníku, jdou celou dobu přede mnou, dokud nezahnu do budovy rozhlasu.

Vrátný Verner mi zasalutuje na pozdrav, byly doby, kdy hlasitě zdravil a občas přidal nějakou lascivní narážku, která ho udržovala v iluzi, že je pořád chlap, ale od té doby, co prodělal rakovinu jícnu, nemůže mluvit a jen salutuje. Myslím, že Verner tady byl dřív než sám rozhlas, vypadá, že je mu nejmíň sto dvacet, stojí však zpříma jako mladík a salutuje jako na vojenské přehlídce. V kuchyňce si udělám kafe, hodím do pokladničky dvacku, piju ho na terase, říkám si, jak by se teď k němu hodila cigareta, ale ne, vydržím to, nemá cenu s tím zase začínat, když už jsem si jednou odbyla muka abstinence. Můj muž Marco je adiktolog a říkal, že odvykání od nikotinu je druhé nejhorší hned po benzodiazepinech.

Procházím si bodový scénář vysílání dnešního dopoledne, první je rozhovor s paní Hanou, která se věnuje výcviku asistenčních psů pro nevidomé, sama je nevidomá a přijde s asistenčním psem, smetanovým retrívrem. Pes se jmenuje Hugo a leží pod stolem docela klidně až do chvíle, kdy se rozsvítí červené světlo, které

znamená, že jsme v éteru. To Huga z nějakého důvodu rozruší, vstane, obejmě mi pod stolem předními tlapkami nohu a začne s ní kopulovat. Paní Hana to pochopitelně nevidí a já jí to v živém vysílání nemůžu říct, snažím se Huga pod stolem odstrčit, „a kolikpak pejsků teď v asistenčním programu máte?“ ptám se, zatímco mi Hugo s nahrbenými zády ojíždí nohu a tváří se u toho jako idiot, ostatně jako každý chlap při koitu. „Mění se to, ale obvykle tak patnáct dvacet.“

„To se hned pozná člověk, který to se psy umí,“ říká mi po vysílání paní Hana, když ji vyprovázím ze studia. „To já na Hugovi vidím, že ve vás má autoritu.“ Poprvé za poslední týden se zasměju. „Měla byste k nám někdy přijít,“ povídá, „uvidíte, že při práci s pejsky přijdete na jiné myšlenky.“ Hugo mi soustředěně očichává druhou nohu. Říkám, že to asi není pro mě. „Máme tam i psí útulek, sdílíme jednu budovu. Ti chlupáči potřebují venčit, dobrovolníků není nikdy dost. Budou rádi a my taky.“ Řeknu, že si to rozmyslím.

Doprovodím paní Hanu až k vrátnici. Verner bez hlesu salutuje. Paní Hana mi diktuje adresu útulku. Nastupuju do trolejbusu, který mě veze neznámo kam. Na konečné vystoupím, kolem jsou jen vysoké věžáky a za nimi areál plicní léčebny, který ubíhá do polí tak daleko, že není vidět její konec. Trochu prší. Sednu si na lavičku na zastávce a brečím, dokud mám slzy. Jsem tu úplně sama. Proč jsem si nevzala taxíka, nevím. Jedu pak trolejbusem zpátky do studia, Verner salutuje, nikdo

si snad ani nevšiml, že jsem byla pryč. Na záchodě se zkontroluju v zrcadle, mám ještě trochu opuchlé oči, v rádiu to naštěstí nebude vidět. Pak umyju všechno nádobí v kuchyňce, na chvíli tím zaměstnám ruce. Ještě mě čeká rozhovor s pánem, který si z novin vyrábí protiatomový kryt.

Chodím do útulku každou sobotu, vždycky mi přidělí dobře zvladatelného psa a já s ním jdu na procházku kolem řeky. Když spolu jdeme poněkolkáté, dovolím si ho odepnout z vodítka, házím mu klacky a nechám ho zaplavat si. Pak si přidám i neděle, doma stejně není co dělat, byt je prázdný. Ředitelka útulku si mě zkoumavě prohlíží, asi jí připadám jako dobrá adoptivní panička pro její svěřence, ale nic mi nenabízí, určitě si říká, že si k tomu musím dospět sama, že se mi jednou nebude chtít Leslie nebo Clouseaua vrátit do kotce a odvedu si je domů. A tomu já dokážu vzdorovat, stoprocentně vím, že si domů žádného chlupáče nepřivedu.

Pak začnu chodit každý den, před prací, je to lepší než chodit běhat do parku, se všemi těmi takzvanými běžci, kteří jsou programově špatně naložení a nikdy nepozdraví ani neodpoví na pozdrav, i když je vídáte každý den posledních pět let. Pes mě pokaždé rád vidí a vždycky mi to dá najevo.

Od dob, kdy ke mně při čekání na zelenou na křižovatce pod železničním mostem přistoupil do auta feťák, vozím

v přihrádce ve dveřích maketu revolveru. Ne že by mi to proti němu bývalo nějak pomohlo, asi nepomohlo, protože byl úplně sjetý, za chvíli usnul nebo upadl do kómatu, kdoví, zastavila jsem a s pomocí jednoho staršího kolemjdoucího jsme tu smažku vytáhli z auta a položili na chodník; sedadlo spolujezdce zůstalo pomočené, dlouho jsem se toho pachu nemohla zbavit, a pokaždé když jsem nastoupila do vlastního auta, zvedl se mi žaludek.

Kolega ze zpravodajství říkal, že zrovna v té době řádila ve městě parta feťáků, kteří se v noci vkrádali do bytů a přestavovali nábytek, někdy taky přišli k posteli, na které spali lidé, většinou si ti zmetci vybírali staroušky, co se nedokázali bránit, no a začali jim lomcovat postelí, mlčeli u toho a jen třáslí pelestí, ti starouškové z toho byli vyděšení a jeden pán dostal infarkt. Co vím, tak ty hajzly nikdy nechytily, a kolega říkal, že to nakonec ani do zpráv nepustili, aby nevydělali obyvatelstvo. Já od té doby každopádně spím s basebalkou vedle postele a jezdím s maketou revolveru v autě.

To je samozřejmě dvojsečné, jak potvrdí každý, kdo se věnuje teorii her: když tou hračkou člověk zamává na nějakého neozbrojeného pytlíka, tak má šanci zahnat ho na útěk, ale když bude mít tu smůlu, že narazí na člověka, který má po ruce náhodou opravdický kvér, tak se může stát, že mu ustřelí hlavu. Je to o to pravděpodobnější, že je teď mezi lidmi čím dál víc zbraní, lidé mají strach, s tím válečným tažením na spadnutí a tak. No ale já se s tou věcí cítím bezpečněji a zatím jsem ji nemusela použít.

Někdy si říkám, že by bylo dobré, kdyby ta zbraň byla skutečná a já s ní mohla Marcovi prostřelit koleno. Pak si vzpomenu, že už to udělala jeho předchozí žena. Ta měla odvalu, kterou bych taky potřebovala.

Po práci jdu do fitka, nikdo tam nepozná, jestli jsem při cvičení zpocená, nebo brečím, ani já sama.

Garnizona byla ubytovaná v kasárnách na druhé straně údolí. Bylo žádoucí, aby se mladí nadřzení vojínů a nižší důstojníci neselektovali s vyššími šaržemi a jejich rodinami, které bydlely v areálu, jemuž se říkalo Mont Athos. A právě pro zakázanost toho ovoce po něm všichni prahli, mladí muži na jedné straně údolí a na té druhé dosud mladé, ale nedostatečně ukojené manželky důstojníků, kteří trávili dny na execírplacu a večery v důstojnickém kasinu. Armáda se ze své povahy vždycky připravuje na válku a emoce jsou napjaté jako tětva, nikdy se nedá říct, kdy posádka dostane příkaz odjet druhý den do první linie. Mladí muži z důstojnického sboru žili na hraně, jako by zítřek nikdy nebyl jistý, a snažili se ještě na poslední chvíli předat příštím generacím co nejvíce vlastních genů, rozuměj rozmnožit se, sázeli se v kasinu o vysoké částky a občas za svítání sváděli souboje o nějakou pitomost, nejčastěji o ženskou čest, a vycházeli z nich v bezvědomí či přinejlepším s hlubokými sečnými

ranami (a pokud je měli na tváři, nenechávali si je sešít, vypadalo to impozantně). Mužstvo ne, ti se snažili výcvik prostě přežít a ve volném čase si stále dokola četli dopisy z domova.

Ženám se chvělo chřípí; ten pach touhy po nebezpečí dokázaly dobře zachytit a přechít. Každého mladého poddůstojníka, který v džípu dorazil k hlavní bráně s depeší, sledovalo zpoza záclon mnoho ženských očí. Někdy z toho bylo pozvání na čaj a pomerančové sušenky hojně sypané nastrouhaným žele, které byly v místním kraji oblíbené, a na klavírní matiné nejmladší dcery, poddůstojník často celou dobu žmoulal v jedné ruce čepici a v druhé pomerančovou sušenku a nevěděl, kam s očima, většinou si s nejmladší dcerou vyměnil úsměv a s její matinkou za parvánem pak nějaké tělesné tekutiny; údolí ležícímu mezi oběma posádkami se ne náhodou říkalo údolí vzdechů, služka od Stupendosových, která často doručovala milencům vzkazy, tvrdila, že to tam po večerech vypadá jako na obraze od Hieronyma Bosche, jen mi vrtá hlavou, kde ta prostá osoba slyšela jméno Hieronymus Bosch.

Majoru Pepému se to hnusilo: upozorňoval na to nemravné chování svou ženu Adinu a dcery Beu a Francinu a kladl jim na srdce, že doufá, že mají svou důstojnost, a Adina s Beou a Francinou samozřejmě horečně vrtěly hlavinkami, co si to o nich vůbec myslí? Jsou snad nějaké zpustlé ženy do větru?

Major Pepé pocházel z městečka Serafina, které bylo ještě před sto lety jen větší podhorskou vesnicí, po celé zemi však proslulou odbojným hajdutinským hnutím, ten si nemohl dovolit přijít o svou čest kvůli nějakým malicherným pletkám. Obě dcery byly chloubou Serafiny a obecně byly považované za velmi dobrou partii, ostatně doma v Serafině už měly snoubence a na vývěsce serafinského kostela visely jejich svatební ohlášky. Bea měla truhlu plnou ložního prádla s ručně vyšíтым monogramem a obrázkem tulipánu, ten měla ze všech květin nejraději, a pánských hedvábných košil a dvoubarevných županů a kapesníčků napuštěných levandulovým olejem, kdyby třeba náhodou někdy omdlěla a taky jako ochranu proti molům. Její výbava už v truhle ležela tak dlouho, že do sebe všechny ty lny a bavlny a hedvábí a brokáty a organtýny pomalu nasákly nasládlou vůní suchého dřeva.

Často s Francinou večer pod peřinou se smíchem probíraly nástrahy manželského života, jak se o něm útržkovitě dozvěděly od starších žen, které mluvily v kryptických větách, jako že někdo „čeká rodinu“ (Kde na ni čeká? Na peroně na nádraží?) nebo že „bude chovat“ (Co tak asi může chovat? Králíky? Kozy? Perličky?).

Beiným nápadníkem byl pan Vincent, syn majitele zahradnictví, který Beu zbožňoval už od obecné školy. Nosil jí kytičky a doprovázel ji ráno do školy a odpoledne ze školy, ani jeden z nich většinou nemlu-

vil, jen mezi nimi panovala tichá shoda, že takhle spolu můžou být, že takhle to může být napořád, on bude chodit po skleníku a vykopávat hlízy cibulovin a čistit je a uskladňovat na příští rok a roubovat stromy a ona bude prát prádlo a věšet ho na zahradě, aby ho na slunku vybělila, a pak mu uvaří večeři, silnou polévku s domácím chlebem, on si u kohoutku (Nastojte! Vincentova rodina byla ve vsi jedna z prvních, která měla na zdi vedle vchodu kohoutek s tekoucí vodou, a nemusela tak chodit se džberem ke studni.) kartáčem vydrbe poctivou černou zem zpod nehtů, pak si sedne ke stolu, vezme do ruky lžíci a bude jíst, ona se na něj bude dívat a usmívat se, bude čistá jako celý dům a bude vonět jádrovým mýdlem. Nic z toho Bee neřekl, nebylo to potřeba, pořádný rodinný život je posvátný a nesmí se vyplašit zbytečným tlacháním. Když pak přišel majora Pepého požádat o její ruku, byla to jen formalita. Přinesl zásnubní prsten a výpisy z katastrálních map, aby vážené rodině ukázal, jak zabezpečí svou nevěstu i potomstvo, a říkal, že ho jistojistě čeká převzetí firmy, tak do dvou let, tatínek o tom často mluví. Bee se ulevilo, že už se tou trapnou záležitostí s vdavkami nemusí zabývat, ženicha má a do svatby se může věnovat tomu, co ji baví, kradení jablek v klášterní zahradě a poslouchání hudby z gramofonu s děvčaty.

Francinu si namluvil Velký Karol, syn největšího statkáře v městečku, byl trochu pomalý a rozumu

mdlého, ale měl velkou sílu a Francinu měl upřímně rád, bylo jasné, že se s ním bude mít jako v bavlnce a že by na ni svou mohutnou pazouru nikdy nevztáhl.

Sestry se domluvily, že budou mít svatbu společně, nechají si u krejčího ušít stejné šaty a vyšít na ně stejné růžové kvítky a na hlavě budou mít místo závoje věnec z kvítí, o to už se Vincent postará, proto musí být svatba v květnu nebo červnu, aby měly na hlavě čerstvé květiny, až půjdou k oltáři.

Abych to zkrátila, nešla ani jedna.

Doktor Kolský, lékař vojenské posádky, který Bee kdysi operoval appendix, takže byl prvním mužem, který do ní intimně pronikl, mnohem dříve než její první milenec, si zavolal Adinu, její matku, aby jí sdělil radostnou novinu, že Bea čeká rodinu. Adina se prázdně usmívala, jako by jí právě řekl, že táhnou jeřábi, takže jí to zopakoval, tentokrát raději polopaticky, totiž že bude za nějakých šest měsíců babičkou. „Já vás slyšela, krucipísek,“ řekla Adina a šlehla do vzduchu vějířem po neviditelném hmyzu. Doktor Kolský si všiml, že jí po tváři teče vrstvou pudru stružka potu. Je to tedy tak, jak si myslel — zas tak radostná novina to pro rodinu není.

„Babi, jak zvládáš bolest?“

„Rukama, drahoušku.“

„Rukama?“

„Když si bolest moc hlídáš, tak ti ztvrdne, místo aby změkla. Ruce jsou jako antény z duše. Když je rozhýbeš, jedno jak — šitím, hnětením těsta, pletím —, když je prostě zaboříš do země, vysíláš své duši léčivé signály. Duše tě tak nemusí obtěžovat bolestí, aby sis jí všimla.“

„Ruce...“

„Ano, vzpomeň si na miminka, jsou to jejich ruce, kterými poznávají svět. A o starých lidech ti toho nejvíc řeknou zase jejich ruce. Všechno, co je vyrobené rukama, ve skutečnosti přišlo ze srdce. A ono to tak je: srdce a ruce jsou propojené. Zeptej se masérů: když se rukama dotýkají jiného člověka, dochází mezi nimi k hlubokému propojení. Často se některý z nich rozpláče, někdy oba. Když se rukama dotýkají milenci, je to ten...“ babička Adina se zarazila, zřejmě myšlenkami zabloudila do dob, kdy se major Pepé nenasytně dotýkal jejího pružného, štíhlého těla. „Až ti bude těžko, rozhýbej své ruce. Bolest nezmizí, ale bude snesitelnější. Promění se v umělecké dílo. A teď šup do postele, čечetko.“

Podle toho, jak moc babička pracovala, v sobě měla nákladáky bolesti. Od rána se točila v kuchyni, aby měla pro všechny připravenou snídani i oběd, slychala jsem ji od rozbřesku ještě v polospánku, cinkání nádobí a bouchání dveří mi vstupovalo do snů. A taky vůně jídla, poznala jsem tak, že až vstanu, budou v míse pod pokličkou položené lívance nebo koblihy

nebo chleby osmažené ve vajíčku. Pak šla babička do zahrady a plela a přesazovala a zvláštní péči věnovala svým tajemným květinám, které nikdo jinde neviděl a žádný botanik je nikdy nepopsal a nezařadil. Měla čtyřbarevnou slézovou růži a hrušeň, co plodila šťavnaté hrušky velké jako dětská hlava, a taky zvláštní odrůdu durmanu, který v noci omamně voněl a naplňoval sny neklidných spáčů erotikou. Nikdo z nás nevěděl, odkud ty podivné rostliny měla, říkalo se, že jí je přinesly divoženky z thrácké svatyně na Lalaku, ale to byla samozřejmě pitomost. A pak měla na zahradě úplně běžné plody, rajčata a fazole, okurky a cibuli, a taky pár slepic a kohouta, toho kohouta si pamatuju, byl velký a naparoval se a jednou mi skočil do vlasů a začal mě klovat, a jak to viděla babička, tak vykřikla „počkej, neřáde!“ a už ho držela pod paží a na špalek s ním. Měla za domem špalek a sekeru speciálně pro tento účel, hned vedle ohniště, na kterém nad ohněm ve velkém hrnci sterilovala zeleninu, a druhý den pak byla dobrá, silná polévka z kohouta s tenkými domácími nudlemi. Pak obvykle zametla dvorek a až potom šla do práce, dělala hospodářku ve škole, vedla účty a počítala pytle mouky a brambor, které nákladník vozil do školní jídelny, a často domů nosila přebytky; ona tomu říkala přebytky, ale každý věděl, že to prostě byl její díl, který si nárokovala, protože se jí nikdo neodvážil říct, že se to nemůže. Přirozeně mohla jíst ve škole, ale ona se vždycky vrátila domů,

kde už čekal děda, major ve výslužbě, měl stařeckou cukrovku a musel jíst pravidelně, a když se babička zpozdila, tak se zlobil. Obvyčejně hrál na dvoře s některým ze svých kumpánů vrhcáby, jako aperitiv popíjel anýzovku, a jak každý ví, s aperitivem se musí v daný čas podávat předkrm a po něm další chody. Babička měla chodů v záloze vždycky několik, fazolový salát a rajčatový salát a bramborový salát a pečené papriky, studenou polévku z okurky, česneku a jogurtu, když bylo horko, a vařící jehněčí vývar s masovými kuličkami, když byla zima, a pak byl hlavní chod, pečeně s bramborem nebo kuře s rýží a rozinkami nebo plněná rajčata nebo zelné závitky, a někdy byl i dezert, crème caramel nebo třešňový koláč, ale někdy taky ne. Po obědě se děda odebral k siestě a babička umyla nádobí a šla zpátky do práce, a když se vrátila, tak připravila večeři, to většinou přicházely neohlášené návštěvy, které věděly, že u nás vždycky něco dostanou a že babička je výborná kuchařka. Nosila jídlo na stůl a kořalka tekla proudem, ale po tom neštěstí už zamykala vrata, aby se k nim nedostala žádná nezvaná návštěva, a na zvonění nereagovala. A že někteří dokázali zvonit dlouho a úporně! Když pak měla volnou chvíli, tak vyšívala, ve skříni měla krásný kraj, kterého jsem se potají chodila dotýkat, ten si sama vyšila, musela použít bavlnky nejmíň dvaceti barev, a byl pošitý stříbrnými plíšky. Většinou ale vyšívala ubrusy a polštářky a taky to, čemu říkala gobelíny, vyšívané obrazy, jelínka

v zimní krajině a madonu s dítětem a mně vyšila svatební šaty, které se mi vůbec nelíbily, nikdy se mě na to nezeptala, jen ty šaty ukazovala návštěvám a ty dělaly „óch“ a „ách“ a ona je pak zase obřadně odnesla pověsit do skříně a já si říkala, že se nikdy nemůžu vdát, protože bych si musela obléct ty hrozné šaty, a to raději zůstanu sama. Když jsem se pak opravdu vdávala, měla jsem na sobě civilní kostýmek a dobře jsem udělala, to moje manželství za žádnou vyšívanou slávu nestálo. Pak se babičce zhoršil zrak a to už jí to vyšívání nešlo, takže se ve volném čase po večerech dívala na televizi, složila své mohutné tělo do velkého křesla před televizní obrazovkou a sledovala zprávy a po nich cokoliv dalšího, ať to byl zahraniční film, dokument o válce, nebo fotbalový zápas, to se mě pak pořád ptala, kteří jsou naši, a aspoň při tom do velké dózy s ptáčky louskala vlašské ořechy, aby neseseděla jen tak zbůhdarma a nenechala ruce ani na chvíli zahálet.

Už v dobách, kdy Serafina bývala jen velkou horskou vesnicí, kde byl každý něčí příbuzný, žila bohatým společenským a obrozeneckým životem. Všichni se scházeli, buď společně drali peří, nebo čistili vlnu, zpívali lidové písně a mezi vaky surové vlny si potají podávali střelivo a dlouhé tenké dýky zvané kalasy, kterými byl ten podhorský kraj pověstný. Byly tenké jako vlas a jejich bodnutí se podobalo štípnutí vosy, někdy si ho oběť ani nevšimla.